

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1988 m. gegužės mėn. 14 d. / May 14, 1988 Nr. 95(19)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Demografijos klausimais

Antrame šių metų *Svyturio* numeryje daug dėmesio skiriama demografijos problemoms, kurios pradeda jaudinti tuos, kuriems rūpi Lietuvos ateitis. Įvadinis straipsnis kelia taiklų klausimą: „Ar mes nykstame?“. Per pastaruosius 25 metus respublikos natūralusis prieaugis sumažėjo daugiau negu dvigubai. Prieš kelerius metus buvo pranešta, kad tūkstantį dabarties gyventojų pakeičia tik 970 naujagimių. Dabar padėtis dar pablogėjusi ir, didėjant gyventojų rūpinimusi vadinamuoju geru gyvenimu, nėra vilčių, kad įvyktų staigų ir teigiamą pasikeitimą. Džiugu, kad ir oficialioji spauda susidomėjo lemiama demografiniais klausimais, bet reikia pabrėžti, kad vadinamieji ekstremistai, pagrindinio spaudos bendradarbiai, jau beveik prieš dešimtmetį svarstė šiuos reikalus. *Svyturio* sociologė Laima Mačienienė pažymi, kad iš tūkstančio žmonių, vyraujančių dvivaikėmis šeimomis, po trijų šimtų metų liks tik aštuoni žmonės. O dabar Lietuvos šeimos vidutiniškai turi tik po vieną ir septynis dešimtadienius vaiko. Jau 1980 metais balandžio mėnesį pogrindžio leidinys *Tautos kelias*, remdamasis tais pačiais sovietinio demografo Uralio apskaitiniais, nurodė, kad jei šeima vidutiniškai turės tik du vaikus, tai nepraėjus trims šimtams metų, lietuvių beliks vos dvidešimt tūkstančių. Pasak *Tautos kelio*, vienų, dviejų vaikų šeima – štai tautos žudikas. Pogrindžio spaudos bendradarbis teigė, kad tautos išmirimą skatina civilizacijos diegiamas vienas neigiamas bruožas, būtent noras „gyventi kuo patogiau, kuo maloniau, užmigdam pareigos tautai jausmą. Vaikai yra kliūtis malonumams siekti, todėl jų nereikia turėti“. Kalba senoviška, bet teiginiai teisingi. Sociologė Mačienienė tai patvirtina. Ji pažymi, kad šeimų dauguma nenori daugiau vaikų, nes vaikai esą smarkiai pablogintų materialines sąlygas. Pavyzdžiui, išsimokslinusios moterys, auginančios vieną vaiką, aiškina, kad „trečias vaikas šeimoje apsunkintų materialinių ir kultūrinių poreikių tenkinimą, trukdytų idomiau praleisti laisvalaikį, neleistų pagyventi sau ir panašiai“. Patenkinus būtiniausius poreikius, iškyla, pasak

Mačienienės, „ir kitokių, prabangos poreikių tenkinimo siekimas. Daugiausia šeima jau nebeapsimoka“. Padėtis rimta, ypač tokiai mažai tautai, kaip mūsų, kurios gyvenimo lygis aukštesnis už kaimyninių respublikų, tad ji ja noriai keičia kitataučiai. Per pastaruosius dvejus metus Lietuvos gyventojų skaičius padidėjo nei 80 tūkstančių, iš kurių apie 35 tūkstančiai atvykę iš kitur. Kadangi nelietuvių gimstamumas didesnis už lietuvių, manytina, kad lietuviai sudaro ne daug daugiau pusės dabartinio prieaugio. Tame pačiame *Svyturio* numeryje Augustas Utkeris rašo, kad po dešimties metų tarprespublikinės migracijos nebėliks, nes nebus statomi tokie milžiniški objektai, kaip Ignalinos ir Kaišiadorių elektrinės, Mažeikių naftos perdirbimo gamykla ir panašiai. Tačiau Utkeris gal per daug optimistiškai žiūri į ateitį. Negalima užtikrinti, kad Maskva ne nuspręstų Lietuvos žemėje statyti dar kokį gigantą. Džiaugdamiesi aukštesniu gyvenimo lygiu, ateiviai iš kitų respublikų gali Lietuvon kviesti savo gimines. Rūpestį turėtų kelti kaimo padėtis. Spauda jau ne kartą paminėjo, kad lietuviškas kaimas darosi internacionalesnis. Ir jei lietuviai nesirys dirbti žemės ūkyje, tai atsiras kitataučiai, kurie tai darys, ypač jei dėl naujų ūkininkavimo sąlygų ir ūkiskaitos įvedimo kolūkiečių gyvenimo lygis ženkliai pagerėtų. Sudėtingoms problemoms nėra lengvų atsakymų. Juo labiau sunku paveikti gyventojų psichologiją, įtikinti juos, kad vaikai gali būti didesnis malonumas negu automobilis, vasarnamis, kelionės po Sovietų Sąjungą, gal net į užsienį. Žurnalistas Vytautas Kubilius pažymi, kad vienas Šiaulių rajono kolūkis saviems kolūkiečiams, susilaukusiems trečiojo vaiko, išmoka vieną kartą 500 rublių pašalpą. Jis viliasi, kad ūkiskaitos sąlygomis daugiau imonių remis savo darbuotojų daugiausia šeimas. Bet abejotina, kad taip bus. Kolūkis nėra normali imonė, jos nariai ne tik dirba, bet ir gyvena kartu, tad turi glaudesnius tarpusavy santykius ir žino, kad prieaugis svarbus ir kad jo labai trūksta. Tačiau daugelis neveiksmingų gamyklų išsilaikė vien

Liaudies dainų tyrinėjimai, III

Lietuvių moterų galvos parėdai senovėje ir kiti papročiai

DR. JONAS BALYS

Mano galvelė
Glotniai suukuota
Ir kaselės supintos.
Iš liaudies dainos

Mergaitės papuošalas – jos plaukai

Senovėje netekėjusi mergaitė nedengė galvos, tik šaltam orui esant apsiširdavo skarele ar apsidengdavo didele skara. Mergaitės plaukai buvo jos papuošalas. Juk ir vyrų dėmesį pirmiausia atkreipia moters plaukai. „Oi, kokios jos kasos...“ gėrisi bernai. Moterys žino ir rūpinasi savo plaukais. Seniau mergaitė pati išsiplaudavo savo plaukus, susiukuodavo ir kasas susipindavo (arba mergaitės viena kitai supindavo). Tokias moteris, kurių plaukai buvo susivėle arba padrėki, vadindavo „kitvėlomis“ ir tai nebuvo pagyrimas.

Lietuviško berno mergaitės grožio idealas išreikštas šiais dainos žodžiais:

Plaukai geltoni,
Veidai raudoni,
Potogus liemenėlis.

Mergaitės paprastai plaukus supindavo į dvi kasas, kurias laikė ant nugaros. Trumpas kasikės laikė ir priekyje. Ko ilgesnės ir storesnės kasos, tuo mergaitė labiau džiaugėsi ir didžiuosi. Istekejusios moterys paprastai kasas apskūdavo aplink galvą ir dar būtinai galvą kuo nors pridengdavo. Būdavo laikoma nepadoru ištekejusiai moteriai pasirodyti viešai žmonėms nepridengta galva.

Kuo ištekjusios moterys pridengdavo savo galvą? Tai buvo arba plonos drobės (veliau ir pirktinės baltos medžiagos) nemažas pailgas gabalas, vadinamas *muturis*, *palmetis* arba *nuometas* (pastarasis pavadinimas bendras su slavais: gudų „namiotka“, ukr. „namitka“). Juo „apsimuturiuodavo“ visą valdžios priemonėmis. Ūkiskaitos sąlygomis to nebebus. Tų gamyklų darbiniai „ai, kuriems grės uždarbio sumažėjimas, vargu ar norės skirti daugiau lėšų visuomeniniams fondams, teikti lengvatų daugia vaikėms šeimoms. Manytina, kad panašiai elgsis ir veiksmingesnių gamyklų darbininkai. Juk jei patys nenori vaikų dėl sukeltų materialinių sunkumų, tai kodėl jie staiga atsisakytų materialinių gėrybių dėl svetimų vaikų? Demografinės problemos nebus lengvai išsprendžiamos, bet džiugu, kad oficialioji spauda, sekdamą pogrindžio spaudos pavyzdžiu, jomis susidomėjo.

K.G.

galvą ir kaklą, tik veidas likdavo aikštėj. Reikėjo išmokyti, kaip pasirodyti nuometą. Prieš kokius 50 metų senos moterys man skundėsi, kad nešioti nuometą būvę labai nepatogu ir šilta, bet ką padarysi, kai buvęs toks papročys. Užtat buvo sakoma: „Vainikas dainuote perdainuotas, nuometas dūsautė perdūsautas“ (dėmesio kalbinei formai).

Kita priemonė, labai paplitusi, buvo ištekejusiai moteriai pridengti galvą kokia nors kepuraitė, kurią pagal sritis įvairiai vadino: čepčius, čipkas, šlikas, šepšis, kapikas, kykas. Buvo vartojama net baroninė kepurė. Tą kepuraitę sudarė ant vielių rezginių aptempta kokia plona medžiaga ar meginys. Nuometavimas arba galvos našystos pakeitimas buvo laikoma svarbi vestuvių apeiga: moteris pereina iš merginų į moterų luomą.

Kodėl ištekjusios moterys turėjo prisidengti galvą? Yra įvairių aiškinimų: 1) tai ženklas, kad moteris turi vyrą, nebėra laisva mergaitė ir bernams nėra prasmės į ją žvalgytis; 2) dėl vyro pavydo, kad į jo žmoną kiti vyrai nežiopostų, taigi norėta paslėpti jos grožį.

Kasos nukirpimas

Senais laikais po pirmųjų jaunamartei būdavo nukerpama kasa. Vakare prieš vestuves nuotakos draugės paskutinį kartą jai supindavo kasas ir dainuodavo gaudžias dainas:

Oi, tu kasele, šilkų saulele,
Nūlgai tysoji per liemenėlį.

Tai buvo vadinamas „mergvakaris“ arba „pintuvės“, labai svarbi vestuvių apeiga. Nuotaka atsisveikindavo su savo amžiaus draugėmis. Jaunikis savo namuose vaišindavo savo draugus bernus ir su jais atsisveikindavo. Tai yra vadinami „rites de passage“, perėjimas iš vieno amžiaus tarpinio arba luomo į kitą.

Kasos nukirpimas, žinomas ir slavams (gal ir iš jų atėjęs), parodo, kad mergaitė pereina vyro valdžion, ji nebėtenka savarankiškumo arba laisvės. Papročys išnyko apie 1850 metus. Dažnai būdavo tik simboliškai nukerpama šiek tiek plaukų, bet ne visa kasa. Sakoma, kad turtingos nuotakos neleidavo nukirpti kasos. Praktiškai imant, juk labai nepatogu būtų nešioti ilgą kasą po nuometu ar kokia kepuraitė.

Istekejusi moteris patenka vyro žinion ir turi su tuo skaitytis. Istoriais laikais lietuvių šeima buvo patriarchalinė, tačiau moteris nebuvo vergė, ji turėjo daug teisių. Istoriais laikais lietuvių šeima buvo patriarchalinė, tačiau moteris nebuvo vergė, ji turėjo daug teisių. Istoriais laikais lietuvių šeima buvo patriarchalinė, tačiau moteris nebuvo vergė, ji turėjo daug teisių.

Netekėjusi mergaitė turėjo daug laisvės:

Pas močiutę augau,
Valelę turėjau, –
Kas rytelį vakarelį
Jaunimėlinėjau.

Idomu, kad dainose mergaitės brolis turi svarbų vaidmenį: jis yra sesers globėjas, gynėjas, keršintojas ją nuskriaudusiems ir net sesers baudėjas, kai ji prasiikalsta. Tai laikoma matriar-

Juozapota Gutauskienė verpia verpstuku; linų kuodelis prisegtas prie verpstės. Antanas Tamošaitis 1928 m. ją nufotografavo ir aprašė žurnale „Pavasaris“. Iš tų apylinkių parvežė į muziejus 18 verpsčių. Aukštaitija. (Iš Lietuvos tautodailės instituto parodos „Lietuviški audiniai laiko tėkmėje“ katalogo – paroda vyko Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, Chicagoje, 1987 metais.)

chalinės kultūros požymiu. Visose tose priešistorinėse kultūrose yra mišinio. Tačiau istoriniais laikais pas mus šeimos galva buvo laikomas vyras. Visas kaimas juokdavosi iš tokio vyro, kurį žmona laikė „po padu“. Vyrui mirus, šeimos galva pasidaro žmona, bet ne jos brolis, kaip yra matriarchate.

Istekejusi moteris skundžiasi:

Noriu šokti, noriu šokti,
Bijau pikto vyro:
Už skobėlių, sėdėdamas
Kaip šunelis urzgia.

Taigi vyras pyksta, kai jo žmona su kitais šoka.

Našlės padėtis

Moters padėtis bendruomenėje įvairavo pagal luomą, amžių ir vedybas. Našlė pasilikusi moteris vėl yra laisva, nors ji nebedėvi rūtų vainiko.

Juk našlytėlė,
Kaip mergystėlė,
Tą pati valnystėlė.

Priešingai ištekejusiai, mergaitė ir našlė turėjo daug teisių. Istorijs tai patvirtina. Sofija, Vytauto dukte, ištekejusi už Maskvos valdovo kunigaikščio Vosylius, likusi našlė aktyviai pasireiškė politikoje savo sūnaus naudai. Našlė Barbora Radvilaitė Goštautienė – jauna, graži ir turtinga – turėjo slapstus pasimatymus su karaliumi Žygimantu Augustu, kuris buvo didelis kavalierius ir italės Bonos sūnus. Žygimantas davė jai visokias gražias daiktas: brangenybėmis, brangiomis knygomis, gražiais arkliais ir gražiomis

Pabrėža (1771-1849) irgi buvo vienuolis Kretingoje. Vaistų tarpe svarbią vietą užėmė ir „Folia Rutae“ (rūtų lapai). Jie turi eterinių aliejų ir sutrinti lapai aštriai kvėpia. Kažkaip vienuoliai išsigalvojo, kad rūtų arbata apsaugos juos nuo blogų minčių ir pagundų, kurias siūnčia velnias, tad padės išlaikyti celibatą. Iš to rūta pasidarė nekaltybės ir skaistybės simboliu. Moterys įvairiuose kraštuose ją vartoja nuo moteriškų ligų ir visokių negandų. Vokietijoje ją vartoja kaip priemonę abortams iššaukti – geria rūtų arbatą. Lietuvės viduramžių moterys („po permainos“) gerdavo rūtų arbatą, kad veidai nekaistų (nuo „hot flashes“). Iš tikrųjų rūta tą jai priskiriamą mediciniskų ypatybių neturi. Rūtų vainikėlius per vestuves nustojo vartoti, kai davatkelės sukeldavo triukšmą net bažnyčioje: apkalbėtai nuotakai einant prie altoriaus, jos pripuolę nuplėsdavo nuo galvos rūtų vainiką ir uždedavo šiaudini.

Daug senesnis mergaitės simbolis, nuolatos randamas mūsų liaudies dainose, yra *baltoji lelijelė*, o bernelio – *baltasis dobilelis*. Tuo išreiškiama ir jaunatvė, ir grožis, ir nekaltumas. Lelija yra viduramžių riterio kilnūs simbolis, ypač žinomas iš Prancūzijos. Šv. Kazimieras portretuose vaizduojamas su lelijomis, nes jis buvęs labai padorus berniukas. Mūsų dainose *balta spalva* (ne raudona) reiškia grožį ir gėrio pradą. „Ten vaikščiojo mergužėlė, balta graži lelijelė, lelija, lelija“, sakoma dainoje. Bernelis krepiausiai įprasta formule: „Mergelė mano, jaunoji mano, baltoji lelijelė“. Tradicija yra labai sena, nes lelijos ornamentą randame Lietuvoje iškasuose moterų krūtinės papuošaluose, kuriuos archeologai priskiria pirmiesiems amžiams po Kr. Lelija yra darželio gėlė, yra daug jos rūšių, bet yra ir miškine, ir ypač graži baltoji vandens lelija. Iš vienos lelijų rūšies buvo gaminami reti kvepalai. Visos kvepiančios gėlės, jų tarpe ir lelija, buvo vartojamos kaip vaistai.

Nereikia lelijos maišyti su *tulpe*, tai yra skirtingos rūšies darželio gėlė, nors priklauso lelijų giminei. Tulpė pasiekė Europą iš vidurinės Azijos per Turkiją XVI amžiuje, pirmiausia atėjo į Olandiją. Kadaise ji buvo labai brangi gėlė. Lietuvės tulpės irgi mėgsta (rytiečiai jas vadina „tuliponai“). Suvalkiečiuose tulpės motyvas yra populiarus audiniuose, ypač prijuostėse.

Istekejusios moters gėlė yra *mėta*, dažnai minima sutartinėse, mūsų senosiose dainose, kai veikia ar šoka moterys. Auginama daržuose, bet yra ir miškine, dirvinė ir vandeninė mėta. Iki šiol ji tebeplaikoma vaistažole, vaistinėse parduodami jos lapai ir aliejus.

„Antkaktis“ ir „kalpokas“

Turtingos ir kilmingos moterys surasdavo ir kitų būdų pasipuošti, negu gėlių vainikėlius ant galvos. Jau po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje pasisekė atkasti gerai išsilaikiusį turtingos (Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Demografijos klausimais • Lietuvių moterų galvos parėdai • Lietuviškieji Vatikano pašto ženklai • Kostas Ostrauskas Los Angeles • Nijolės Banienės parodos laukiant • Daina apie Petrą Gražulį • Poezijos dienoms artėjant • Gintarės Jautakaitės eilėraščiai • Lietuvių dailės muziejaus paroda • Chicago teatruose

Ką vaizduoja lietuviškieji Vatikano pašto ženklai?

JURGIS GIMBUTAS

Su trimis Lietuvos krikščionybės jubiliejaus pašto ženklais Vatikanas plačiai paskleidė pasaulį tris būdingus lietuvių liaudies meno paveikslėlius: Rūpintojėlį, Pietą ir koplytelę su puošniais kryželiais. Išleidimo data: 1987 m. birželio 2 d. Informacinė pašto sąlanka penkiomis kalbomis itališkai pavadinta „6° centenario del battesimo della Lituania“, angliškai „Sixth Centenary of the Baptism of Lithuania“ ir panašiai prancūziškai, vokiškai ir ispaniškai. Pateikta Lietuvos krikščionybės istorijos santraukėlė, pradedant karalium Mindaugu (King Mindaugas). Sąlanka turi sudėtingą antgalį: Governatorato Città del Vaticano. Segreteria generale. Ufficio filatelico. Emmissione di Francobolli serie commemorativa. Informuojama, kad ženklų iliustracijas suprojektavusi Maria Maddalena Tuccelli. Vaizduoja šiuos objektus: 1) 200 lirų ženklas — Kristaus statula (Statua di Cristo; a statue of Christ), išsaugota (conservata, preserved) lietuvių koplyčioje Vatikano kriptojėje (Cappella Lituana delle Grotte Vaticane; Lithuanian Chapel in the Vatican Crypt); 2) 700 lirų — Pietą arba Skausmingojo Dievo Motina su dviem angelukais (La madonna con in grembo il corpo di Cristo... Our Lady with the Body of Christ... Lithuanian popular art; Maria als Schmerzensmutter...); 3) 3000 lirų — tipiška lietuviška koplytelė (una tipica „aedicula“ lituana; a typical Lithuanian „shrine“).

Mums įdomu žinoti, iš kur kilę minėtieji liaudies meno kūriniai, kas ir kada juos sukūrė ir kur jie dabar. Ar jie iš tikrųjų būdingi Lietuvai, ar tipiški, kaip Vatikano pašto leidinyje rašoma. Rūpi ir ženklų autorystė, nes seniau skaitėme lietuvių spaudoje, kad jubiliejinius pašto ženklus Vatikaniui sukūręs čia girtas dailininkas Vytautas O. Virkai, o ženkluose skaitome M. Tuccelli. Liūtas Mockūnas maždaug išaiškino *Akiračiuose* (1988 m. Nr. 1), kas nutiko Romoje: iš dailininko Virkai suprojektuotų ir Vatikaniui pasiųstų keturių ženklų Tuccelli iš dalies nukopijavo du (Pietą ir koplytelę), pakeitė trečiąjį (vieton šv. Jurgio skulptūros idėję Rūpintojėli) ir atsisakė ketvirtąjį — Vilniaus bažnyčių panoramos. Nebeįdėtas ir Vytauto Kašubos jubiliejinis medalis, parodytas Virkai projekte. Tie sprendimai galbūt padaryti ne vienos Tuccelli valia. „Skaitytojai turbūt nereikia aiškinti, kad dviejų iš trijų Vatikano pašto ženklų idėja pasivogta iš Vytauto Virkai“ — rašė Liūtas Mockūnas. *Akiračiuose* reprodukuoti Virkai ir Marijos Tuccelli ženklų projektai leidžia juos palyginti.

Panagrinėsime kiekvieno ženklo iliustracijas atskirai.

Rūpintojėlis. 1968 — 1970 m. įrengta Lietuvos Kankinių Aušros Vartų koplyčia šv. Petro bazilikos rūsyje (dail. V. K. Jonyno projektas) Vatikano pašto informacijoje pavadinta kitaip: Cappella Lituana della Grotte Vaticane. *Encyclopedia Lituanica* teikia dar kitokių šios koplyčios vardus: „Gate of Dawn Chapel in St. Peter's Basilica in Rome“ (I t., 222 p.) ir „Chapel of Our Lady of Vilnius... in honor of Lithuanian martyrs“ (II t., 484 p.). Tai kaip iš tikrųjų? Apie tą koplyčią meniniu požiūriu rašė Paulius Jurkus *Aiduose* (1971 m. Nr. 1, p. 34 — 35). Paaiškino, kad iš anksto, renkantis aukus, ji buvo garinama kaip Kankinių koplyčia, o pastatius pavadinta Mater Misericordiae. Jurkaus rašinyje randame mums rūpimą informaciją apie Vatikano pašto ženklo Rūpintojėlį. Pasirodo, kad tai

nėra autentiškas liaudies meno kūrinys: „Jį padarė italas skulptorius. Nors jam buvo nusistūpi piešiniai ir pavyzdžiai, bet jis jų nesuprato ir savaip interpretavo. Taip jis Rūpintojėlį padarė apsi-vilkusį marškiniais, ko lietuvių liaudies mene nerasi. Ir Kristaus veidas jau nelietuviškas“. Čia Paulius Jurkus buvo suklydęs: yra lietuviškas Rūpintojėlis ir su marškiniais (pvz., P. Galaunė, *Lietuvių liaudies menas*, Kaunas, 1930 m., pieš. 91 — 94). Bet ir Vatikano pašto informacija neteisinga: čia turime ne „užkonservuotą“ (preserved) lietuvių liaudies meno kūrinį, o individualiai perdirbtą. Ženklo kompiutorė būtų vertiau panaudojusi autentišką Vytauto Virkai parinktą šv. Jurgio su karaliete skulptūrą iš *Lietuvių liaudies meno albumo Skulptūra*, II knyga (sudarė P. Galaunė, išleido Vaga Vilniuje 1965 m., pav. 377: Alsedžiai, Telšių aps., iš Čiurlionio muziejaus Kaune, negatyvas Nr. 528). Dailėtyrininkė Kazimiera Kairiūkštė-Galaunienė ta progą rašė: „Meniniu atžvilgiu tasai šv. Jurgis net

įdomesnis už Rūpintojėlį, tačiau pastarasis motyvas gilesnis savo turiniu. Mums tik atrodo, kad jam galima buvo paieškoti kito — meniškesnio prototipo. Deja, kitataučiai dailininkui į šiuos dalykus, matyt, buvo sunkiau įsijausti“ (1988.II.26 jos laiškas iš Kauno, rašytas, dar nežinant, kad yra parinktas Rūpintojėlio prototipas ir kad jis buvo padarytas ir išlietas iš bronzos italo skulptoriaus Alcide Tico).

Pietą. Toji 700 lirų ženklo skulptūra yra reprodukuota *Lietuvių liaudies meno albume Skulptūra*, I knyga (sudarė P. Galaunė, išleido Vilniuje 1963 m., 331 pav.: Pietą, vietovė nenurodyta, iš Čiurlionio muziejaus Kaune, eksponato Nr. 966). Tos skulptūros reprodukcijos randamos ir Nepriklausomybės laikų leidiniuose, pvz., 1931 m. Goeteborge išleistajame parodos kataloge *Folklig Konst Litauen. 1931*, fig. 4: Pietagrupper. Nepavyko išsiaiškinti, kas ir kada sukūrė minėtąsias skulptūras, šv. Jurgio ir Pietos grupes.

Koplytelė. 3000 lirų vertės pašto ženklas rečiau užtikamas, bran-

gus. Minėtosios *Lietuvių liaudies meno albumo serijos Mažosios architektūros* I knygoje rasta tos medinės koplytelės identiška nuotrauka (Pav. 396. Albumą sudarė K. Čerbulėnas, F. Bielinakis ir K. Sešelis, išleido Vaga Vilniuje 1970 m.). Nuotraukos metrika duota tokia: Koplytstulpio viršūnės, Beržės km., Telšių aps., iš J. Petrausko rinkinio 1939 m. Šios penkiakryžės koplytelės ta pati nuotrauka buvo išspausdinta anksčiau: K. Čerbulėno straipsnyje (*Architektūros klausimų III t.*, Vilnius, 1966, p. 113) su metrika: Šiaulių raj., Gruzdžių miestelio apyl., B. Buračo nuotrauka. Po metų, 1967 m. *Dailės žurnalo* X-me susiuvinyje toji nuotrauka pažymėta, kaip Telšių rajono, XIX a. pabaigos. Kam tikėti? Klausimą išpaučiojo Kazimiera Kairiūkštė-Galaunienė, patikrinsiu Čiurlionio Dailės muziejaus Kaune fototeką. Savo 1988.I.1 laiške į ją rašė: „Iliustr. 396 koplytstulpio nuotrauka daryta fotografo V. Bergo 1937 m. Telšių a., Varnių vls., Beržės kaime (ČDM nega-

lapai, drugeliai, sprogstantys pumpurai, sėklos ir dangaus mėlynumas skėsta ruožavo, gelsvoj, violetinėje ar melsvoj spalvose. Baniene moka derinti spalvas, naudodama jų visą spektrą, nevengdama ir šaltų, ypač tamsiai žalių, suteikiančių visam turiniui rimtumą ir svarumą. Naudodama spalvotus pieštukus, kai kur maišyta technika su akri-liu, pieštuko linija išbrėžia gėles kontūrus, judesį, lapų formas. Gėlių formos vietomis artėja prie abstrakto, tuo sukurdamas naują formos ir spalvos derinį.

Ar dailininkė suradusi save? Tai klausimas, kuris kankina kiekvieną menininką ir jį kurį atsakymo daugeliu atvejų nėra. Suradimas savęs yra kartu ir savęs praradimas: gyvas menininkas yra visada ieškojimo kely, Hermann Hessės samprata, tekanti upė. Ta prasme Baniene po pirmosios savo gėlių parodos smarkiai šoktelėjusi pirmyn, kas spalvos labiau kondensuotos, forma įvairesnė, daug kur gėlės nebėra gėlės, bet stiprus meninis emocinis junginys, rodąs didelę dailininkės pažangą ir augimą.

Parodoje bus išstatyti apie 50 vidutinio dydžio paveikslų (24 x 30 colių), jų tarpe pora diptikų ir trys triptikai. Paroda rekomenduotina kaip neeilinis, pavasarinis dailės darbų gėlių montažas.

Paroda vyks Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje. Jos atidarymas bus gegužės 22 d., 7:30 v. v., kur dalyvaus pati dailininkė. Paroda tęsis tris savaites.

Adolfas Markelis

• Dail. Vilijos Aleksandros Eivaitės naujausių tapybų darbų paroda, šių metų pradžioje vyksiu 101 North Wacker Drive, Chicagoje (žr. Timothy Wittman recenziją *Draugo* priedo 1988.4.9 laidoje), šią vasarą bus perkeliama į Two Illinois Center patalpas, 233 North Michigan Avenue, Chicago, Illinois. Čia paroda vyks nuo rugpjūčio 20 iki spalio 8 dienos.

Nijolės Baniinės gėlių paroda Chicagoje

Daugelis nustebs, perskaitęs šią antraštę, nustebs, kad ir lietuvių rengia gėlių parodas, o tai jau yra kažkas nauja, neįprasta. Gal ir nėra visiškai nauja, nes Nijolė Baniene jau prieš ketverius metus turėjo dailės darbų — gėlių parodą Čiurlionio galerijoje, ją pavadinusi „Rojaus gėlės“. Gi dabartinė paroda Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje vadinsis egzotinių gėlių vardu, kur šios, net ir egzotinės gėlės neatpažintų savęs, nebent kiek iš formos, bet ne iš liepsnojančių spalvų. Tiek jos stebuklingosios gėlės prieš ketverius metus, tiek ir šioje parodoje matysimos yra nepaprastos; jos visos stebuklingos, nes išaugusios iš kito dirvožemio, kitos saulės šildomos ir kito pavasario globojamos. Jos išaugusios iš dailininkės savito pasaulio, jos fantazijos ir talento. Be abejo, po žiemos pilkumo

Nijolė Baniene

Paukščių tizdas

Daina apie Petrą Gražulį

„Hopes Alive — Free Gražulis Now“ — tokiu pavadinimu daina, reikalaujanti išlaisvinti sąžinės kalinį Petrą Gražulį, parašė Jim Griffo, sukūręs ją ir žodžius, ir muziką. Daina yra populiariosios šio krašto muzikos pobūdžio: jos pabaigoje lietuviškai kartojami žodžiai „viltis“ ir „Gražulis“. Joje netiesiogiai kreipiamasi į Gorbačiova — tik žmonių laisvė gali būti keliu į pasaulio taiką. Daina įgauta ir įdėnuota į kasetę jaunų Rochester, New York, profesionalų muzikų. Kasetė gaunama iš Dynamic Recording 2844 Dewey Avenue, Rochester, New York 14616. Kasetė neturi nurodytos kainos, bet leidėjai prašo iš ją užsisakančių bent penkių dolerių aukos, kad galėtų padengti jos išleidimo išlaidas. Tikimasi, kad lietuvių visuomenė apsiims nėbėra gėlės, bet stiprus meninis emocinis junginys, rodąs didelę dailininkės pažangą ir augimą.

Parodoje bus išstatyti apie 50 vidutinio dydžio paveikslų (24 x 30 colių), jų tarpe pora diptikų ir trys triptikai. Paroda rekomenduotina kaip neeilinis, pavasarinis dailės darbų gėlių montažas.

Paroda vyks Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Chicagoje. Jos atidarymas bus gegužės 22 d., 7:30 v. v., kur dalyvaus pati dailininkė. Paroda tęsis tris savaites.

Nijolė Baniene

Vakaras su Kostu Ostrausku

XX amžiaus veide yra išpaustas avangardinio teatro grimosas, ilgainiui pavirtusios klasiškomis raukšlėmis. Turbūt retas nuosirdus scenos meno mėgėjas nėra matęs Becketto ar Ionesco vaidinimų, kur gyvenimo painiavos interpretuojamos neįprastais, kai kada net absurdiškais būdais. Žiūrovui reikia ne glostančios, bet stačiokiškos estetikos. O tai maždaug yra absurdo teatro tikslas.

Dramaturgas Kostas Ostrauskas panašiu stiliumi kuria veikalus jau nuo 1951 metų. Lankydams tuomet dramos studiją, egzaminui parašė viena veiksni „Pypkė“. Po to jau sekė ištisa eilė visuotinės ir lietuviškas temas liečiančių vaidinimų, spausdintų *Metmenų* žurnale ir knygose. Daugelis jų buvo pastatyti išeivijos scenose.

Reikia stebėtis, kad per tuos ilgus metus Los Angeles Dramos sambūris, berods, vienas iš uoliausių lietuviškų oskarų telkėjų, paliko Ostrauską absurdiškoje ramybėje. Dažnai teisingai: žmonės šitų fokusų nesupras.

Pagaliau balandžio 23 dieną Ostrauskas atkeliaavo į Šv. Kazimiero parapijos sceną, kad ir ne su visapusišku spektakliu, tai bent su savo literatūros vakaru, kurį surengė Lietuvių Bendruomenės apylinkė, vadovaujama energingo Edmundo Kulikausko. Prisidėjo Dramos sambūrio aktoriai.

Glaustai supažindindama jį su klausytojais, sėdintais prie vaisių stalų, Danguolė Navickienė pažymėjo, kad Kosto Ostrausko dramų kalba yra „gyva, natūrali, nestokojanti humoro“. Tai geras apibūdinimas. Iš tikrųjų Ostrausko dramaturgija yra sklindina sceninės gyvybės, dialoguose daug lingvistinio pasitęsimo (slapstick), daug sąmojingų frazių, keistų situacijų. Jokio neįprasto romantinio patoso.

Kelis kartus išėjęs į sceną, su trumpais paaiškinimais, apie ką dalykai sukasi, svečias parodė ir savo vaidybinį talentą. Sužavėjo klausytojus maloniuo balso tonu, tikslia, aiškia tarsena, skaitomų charakterių jausmų pavaidinimu. Skaitymas buvo tik formalumas: auditorija prieš save regėjo gerai pasiruošusį artistą. Pradžioje interpretavo viena veiksni „Karaliaus juokdarys“ — Jono Aisčio eilėrašio tema.

žada šią dainą transliuoti į Lietuvą „Laisvosios Europos“ radijas ir „Amerikos balsas“.

Dainos autorius amerikietis Jim Griffo yra Pauliaus Klimo draugas — jie abu du jauni ročesteriečiai. Paulius Klimas, kaip žinoma, šiuo metu yra pakelias iš Rochesterio į Washingtoną, pesčiom atlikdamas žygį, skirtą atkreipti viešą dėmesį į reikavimą, kad būtų paleistas lietuvis sąžinės kalinys Sovietų Sąjungoje — Petras Gražulis. „Amerikos balsas“ jau yra paruošęs interviu su Paulium Klimu jo žygio proga, kuris bus perduotas į Lietuvą.

Kostas Ostrauskas

Nuotrauka Teresės Gaidelytės-Meiluvienės

Raidė „a“ skliausteliuose reiškia, kad čia pats karalius yra juokdarys. Antroje dalyje visus gerokai prajuokino groteskai „Napoleonas, višta ir varna“, taip pat su Maironio baladės „Jūratė ir Kastytis“ parodija. Tuose kūriniuose yra apšvieči anekdotinio šmaikštavimo, nai-vaus žaismo žodžiais, nekalto pasiūlymo iš orų asmenybę. Tačiau tie dalykai absurdo teatrui yra duona ir druska. Žinoma, kai kam net ir žiupsnelis druskos gali pažeisti dvasinės sveikatos būklę.

Kostas Ostrauskas gerai pažinojo Vinčą Krėvę Philadelphiaje. Buvo jo vieninteliu studentu lietuvių literatūros kurse. Apie šią pažintį jis turi pluoštą prisiminimų. Dalį paskaitė. Tikrai buvo įdomu klausytis, ką anuomet pergyveno mūsų didysis rašytojas.

Jurgis Blekaitis 1966 metais *Metmenyse* rašė apie Ostrausko dramaturgijos pobūdį: „tai ne skaityti, kiek vaidinti scenoje skirti veikalai“. Tam visiškai pritariu. Viena bėda, kad literatūros vakare tuos tekstus tegalima tik balsiai skaityti. Skaitovas tačiau vis tiek turi panaudoti visą aktorišką potencialą.

Man regis, vaidybinės potencialo pakankamai neišnaudojo Dramos sambūrio aktistai, gal išskyrus Ramunę Vitkienę, vaidinusią „Pypkėje“ personąžą „Z“. Kiti šio gabalo skaitovai: Antanas Kiškis ir Petras Maželis skaitė gražiai, bet to nepakako. Po pagaunamo pradžioje juoko (Antanas Kiškis) konflikto eiga pavirto nuobodoku moralinių minčių dėstymu.

„Šaltkalvio“ dialoga pravedė Ema ir Vincas Dovydaičiai. Šioje Vinco Kudirkos 100-tųjų gimimo metinių proga parašytoje dramoje šaltkalvio sąžinė gražia nelemtas juodas darbas — jis mat, caro policijos viršininko pavestas, turėjo naktį kapuose iškirsti Vinco Kudirkos paminklą Tautos himno žodžius. Be abejo, sunku skaitant perteikti šitokios beveik makabriškos grauzties raiškiausius niuansus.

Tenepagalvoja aktoriai, kad su savo kelionimis pastabomis noriu sumenkinti jų svarų įnašą į šį visokeriopai pavykusį vakarą. Esu tikras, susipažinimas su Kosto Ostrausko avangardinio teatro tekstais buvo naudingas ir Sambūriui, ir Los Angeles lietuvių auditorijai. Tuo eksperimentu įsitikinta, kaip šiltai žmonės priima gyvą ir sąmojingą dramaturgiją.

Pr. V.

Poezijos šventėms artėjant

ADOLFAS MARKELIS

Paskutinį gegužės mėnesio savaitę prasideda vadinamosios Poezijos dienos Chicagoje, nors tiksliau jas būtų galima vadinti poezijos šventėmis, į kurias susirenka poeziją mylinti publika, dažnai paprasti, be išskilmingų titulų ir garbės aureolių, žmonės, kuriems poezija yra ne tik dienų pilkumo nuskaidrinimas, bet ir gyvenimo būtinybė, mistinė dalis, sakrališkai kalbant – duona ir vynas.

Šiais metais Poezijos dienos Chicagoje rengia Lietuvių rašytojų draugija, talkininkaujant Jaunimo centro moterų klubui, gegužės 27 ir 28 dienomis Jaunimo centro mažojoje salėje.

Pirmąją Poezijos dieną vakaronę gegužės 27 d., penktadienį, 7:30 v. v., atliks Antras kaimas, paruošęs puikią programą iš lietuvių humoristinės poezijos, iš šiaurės ir anapus Atlanto. Kaip žinoma, Antro kaimo braižas yra humoristinis, eiliuotas ar prozininis, kartais kandus ar lyriškai nuspalvintas, kaip Binkio, bet visada rodo išvirkščią gyvenimo pusę, verčiančią žiūrovą įsypotis.

Lietuviai nėra humorą mylinti tauta, kaip anglai ar žydai. Tam neturime tradicijų, nes mūsų liaudies dainų rimtumas, lyriškumas, ilgas dešimtmečių trukusis baudžiava, net ir politinė struktūra praityje, o ypač bolševikams okupavus kraštą, nesukūrė palankios atmosferos humorui. Net ir iš okupuotos Lietuvos atklydę anekdotai gerokai perkrauti sarkazmu bei kaimietišku grubumu. Tačiau yra gajų augalų, leidžiančių atžalas iš naujų humoristinių klotų, subtiliai išsiskleidusių rafinuotu samoju, ką juntame poetų Antano Gustaičio, Aloyzo Barono, Leonardo Žitkevičiaus ar Rimo Vėžio posmuose, taip pat Prano Rasčiaus Algimanto Pabijūno, Vlodo Simkaus ir kitų kūryboje.

Šį rudenį Antras kaimas, švenčdamas 25 metų jubiliejų, bando ta proga paruošti specialų leidinį *Tekstai ir veidai*, leidžiamą Amerikos Lietuvių bibliotekos leidyklos, su daugybe iliustracijų, nuotraukų iš pastatymų, su pora rimtų įvadinųjų straipsnių.

Šioms Poezijos dienoms paruošta programa bus Antro kaimo veikloje 22-toji ir 19-toji, paruošta Antro kaimo vadovo, vadinamo Prievaizda, Algirdo Titaus Antanaičio. Nėra čia reikalo aiškinti, kad programą paruošimo darbas nėra lengvas, kaip ir paruošimas pačių aktorių (dažnai besikeičiančių), kur šalia specifinės vaidybos problemų (šikcai) reikia geros lietuvių kalbos ir tarties. Ilgus metus Chicagoje neturint pastovaus teatro, Antras

Henrikas Nagys – šiemetinių Poezijos dienų Chicagoje svečias poetas iš Montrealio.

kaimas buvo tas šviesus žiburytis niūrioje teatrinėje prieblandoje.

Antrąją Poezijos dienų vakaronę gegužės 28 d., šeštadienį, 7:30 v. v., atliks kanadietis svečias poetas Henrikas Nagys. Seniai jis čia buvo laukiamas, bet dėl daugelio priežasčių negalėjo pasirodyti platesnei Chicagos publikai. Poeziją mylintieji lietuviai jį puikiai pažįsta, ir mano pora pastabų reikalingos tik klausytojo atminties patikrinimui. Henrikas Nagys, kaip ir Kazys Bradūnas (1951 metais redagavęs *Zemės antologiją*), Juozas Kėkštas, Alfonsas Nyka-Niliūnas ir Lietuvoje žymesni poetas Vytautas Mačernis priklausė žemėninkų poetinei grupei ir kiek vėliau *Literatūros lankų* žurnalo redakciniam kolektyvui. Kartu su dr. Juozo Girmiaus studijiniu *Zemės* įvadu, jie savo kūryba atsiribojo nuo ankstesnės mūsų poetų kartos, nuo jų labiau visuomeninės ar grynai lyriškos poezijos. Žemėninkams buvo labiau bendra lietuviška vėlenė, filosofinis bei kultūrinis podirvis, proistorė. Tik jų gimtasis kaimas – nebe Antano Miškinio, Jono Aisčio ar Bernardo Brazdžionio kaimas, o pati poezijos versmė, ir kaimas nebėra kaimas, o prarasti gimtųjų namai pagonybės ir krikščionybės sankryžoje, vaikystės sapnuose, prosenelių įkapėse.

Rankoje turiu pirmąjį 1946 metais Innsbroke rotatorium spausdintą Henriko Nagio poezijos rinkinį, pageltusį nuo laiko, trupantį, vietomis vos išskaitomą, dabar muziejinės vertės retenybę. Rinkinys *Eilėraščiai* rašytas tarp 1936-1945 metų, pilnas nostalgijos, netekties ir nakties juodumo. Klau-

sytojas tikriausiai prisimins tarp jų žinomą „Piemenėlio mirtį“. Vėlesnieji jo eilėraščiai praranda tą rudenio naktų tamsą, igauna mėlyno sniego simbolius – niekad nesibaigiančios žiemos įvaizdžius, pereina į dinamiškesnę stadiją aitvaro ir sakalo, jo nuolatinio palydovo Kanados šiaurėje. Tą „Pasakų sakalą“ norėtų jis parskraidinti į Žemaitiją, „kad kryptuotą ant mano – žemaičio sūnau bežemio peties“ (Prisijaukintus sakalą, p. 13).

Šioj poezijos vakaronėj šventėj

Henrikas Nagys skaitys poeziją iš visų savo rinkinių, taip pat savo libreto žodžius iš „Kryžių ir Rūpintojėlių Lietuvos“ kantatos, pademonstruosdamas muzikiniame magnetofono įraše. Gerai būtų, kad čikagiečiai pajęgtų pastatyti kada nors ir pačią kantatą, kuriai muziką parašė kompozitorius Aleksandras Stankėvičius.

Tad laukiame poeziją mylinčių Chicagos lietuvių, gausiai atsilankančių į šią kasmetinę ir tradicinę šventę – į Poezijos dienas Chicagoje.

Lietuvių moterų galvos parėdai

(Atkelta iš 1 psl.)

moters (gal kunigaikštystės) kapa iš tų laikų, kai mirusieji dar nebuvo deginami, tad skeletas ir papuošalai buvo gerai išsilaikę. Ir kaip gi archeologai pamatė? Ogi ta gal tūkstančio su viršum metų gražuolė turėjo aplink galvą arba kaukolę gražų žalvarinį papuošalą, kaip kokia tiara. Tokius papuošalus archeologai iki tol laikė kaip „antkaklius“, kabinamus aplink kaklą, o pasirodė, kad tai buvo „antkakčiai“, dedami aplink galvą. Žinoma, ant kaklo irgi dėvedavo vėrinius iš žalvario rutuliukų, nenugludintų gintaro gabalėlių ir importuotų stiklo karoliukų.

Kaip įpėdinius tos gražuolės antkakčiui galime laikyti mūsų laikų mergaičių kasininkus arba kalpokus: tai kartono lankas, attemptas gėletu audiniu, dar ap-

link prikaišyta gėlių, o užpakaly prikabinoti keli spalvoti kaspiniai, kurie puošia nugarą. Ir prie nuotakos vainiko kabinami tokie kaspiniai. Tuos „kalpokus“, kai kur vadinamus „galionus“, dėvedavo pamergės arba jaunosios draugės vestuvių metu.

Plaukų šukavimas

Labai graži yra mūsų daina, duodanti tokį žavingą vaizdą: ant marių arba ežero plūduriuoja laivelis –

*O tame laively mergelė sėdėjo,
Marelių putelem sau veidelį prausė.*

*Marelių putelem sau veidelį prausė,
Žuvelių šukelėm galvelę šukavo.*

Tai vaizdas, vertas dailininko teptuko. Psichologai pastebėjo, kad vyrai yra labai patrauklus vaizdas, kai moteris šukuojasi savo plaukus (žinoma, jeigu yra ką šukuoti, jei trumpai nenukirpti). Pavartykite monografijas garšių dailininkų, kaip Degas ir Renoir, ten rasite daugelį gražių paveikslų ta tema. Ką psichologai ir seksologai pastebėjo tik neseniai, mūsų dainų kūrėjai jau seniai žinojo.

Kad ta daina yra labai sena, rodo minimos „žuvelių šukelės“. Mat senais laikais šukų vietoje iš tikrųjų buvo naudojami didelių žuvų skeletai: nugarkaulis ir šonkauliai.

Vedybinis gyvenimas

Daugelis mūsų vestuvinių dainų labai tamsiomis spalvomis piešia moters gyvenimą jai ištekęs, kaip priešingybę mergaitės „valnystelei“. Yra jose poetinės priešpriešos ir perdėjimo, yra tikslas „nuotaką virkdyti“, nes buvo tikima, kad jei neverksi per vestuves, tai vėliau teks daug verksti. Tačiau tose dainose išreiškiamas ir moters susirūpinimas, kaipgi ten bus, nes daromas žingsnis

Gintarė Jautakaitė

DOBILIO ŠIRDY

*Žeme mylima
Tavo veidas
Dobilo širdy
Tavo veidas
Dobilo širdy.*

*Rytą nuo lizdų,
Kyla giesmės
Ir paukščiai
Kad grįžtu vėl į tavę...*

*Kas išdrįsta
Deginti tavo žolę?...*

*O tos žolės jau ir taip nedaug,
Ji žydi manyje.....*

*Noriu visad regėt, atmint tave tokią
Pienių žilom aureolėm pražydusią vėl
Regėt tave, o žeme.*

*Žeme mylima
Tavo veidas
Dobilo širdy
Tavo aidas
Mano atminty.*

*Rytą nuo lizdų
Kyla giesmės
Ir paukščiai
Kad grįžtu vėl į tavę.*

*Dainuoja mumyse kapi.
Nė vieno žaislo neturi.
Aplink, – tamsėjantys laukai
paliekami apverks save...*

*Trapi, lyg blėstanti lemtis
avėlių brydė delnuose...
I plaukus, lūpas, ir akis
garuoja amžina dvasia.*

*Pasvyra lietūs laukuose:
žinau, per liūtų tu eini
Diena blausi, lyg netikra
Lyg pasapnuota vandenyn...*

1980

*Grįžtu vėl
Tavo bučinio
Nudeginta
Lig graudulio,
Lig praaities
Lig ateities,
Ligi kartumo
Dabarties...*

*Ne vienai dienai,
Ne valandėlei,
Visam tavo amželiui.*

Atsiminkime, kad Lietuvos kaime skrybių nebuvo. Nors ir sunkus galės būti gyvenimas, bet kelio atgal nebėra: „Jau surištos baltos rankos, sumainyti žiedeliai“.

Didžiausia moters nelaimė buvo „bernelis girtuoklėlis“, o vyro – „mergelė tinginė“, nors tuos dalykus galima buvo iš anksto numatyti. Seniau didelių kaimų laukai toli nusitęsavo. Vyrai išeidavo visai dienai arti ar į jaus pjauti, o žmona (vis vadinama „mergele“) turėdavo jam atnešti į lauką pusrytį ir pietus. Tam tikslui buvo specialūs indai, vadinami „lauknešeliai“. Štai vyras skundžiasi, kad „kitų mergelės jau pietus neša, o man dar nėra nei pusrytėlių“. Ir jis nutaria: „Aš išsilaušiu beržo rykštelę, eisiu budinti savo mergele“. Tačiau moteris moka pasiteisinti, vis mat vyras kaltas:

*– O kam pastatė tamsią kletelę,
Ko neidėjai stiklo langelius?*

*Aš neregėjau saulės tekant
Net piemenėlius bandelę genant.*

Vyras priima pasiteisinimą ir sako, kad beržo rykštelė yra

Gintarė Jautakaitė Nuotrauka Eugenijaus Butėno

*Ligi rudens.
Ir kas gyven
Tų šulinių
Dugne... Ir kas
Graudens?*

*Ir kas paguos?
Ir po rudens
Ir po žiemos
Širdies speiguos
Širdies speiguos*

*Priartėk prie savęs. Tamsoje užsimiršęs vanduo
Veido rūpestį smėlin išplauna. Verki lyg per sapną,
Iš po rankų dangus, lyg netyčia, žemyn nulinguoja,
Ir nežino žuvis... kad užmiega šešėlio glėby.....*

*Ir neaišku kodėl, erdvėse, kur tyla išsisklaido
Virpa pusdievės moters, fosforo dulkių kreole,
Ir nežino visai, sūpuojančios žydinti vaiką
Pelenų vystykluos, sarkofagams iš medžio ir molio.*

*Ne nuo rūpestių veidas suskyla. Pamiršęs save
Atpažint negali. – Lyg per sapną bučiuojamas medis
Savo žievėje jame būl palikęs. Dangus virš tavęs
Plūduriuoja, lyg asara giedančios kriauklės akys.*

1979.XI

Gintarė Jautakaitė gimė ir augo Kaune. Nuo pat vaikystės dainavo, skambino pianinu, piešė ir rašė eilėraščius. Būti tik dailininke arba tik poete niekada nemėnė. Viskam, deja, neuztekto laiko. Visą, jos žodžiais tariant, nukonkuravo muzika. Gintarės sukurtą dainą „Dobilo širdy“ (ji pati parašė muziką ir žodžius) skambėjo Lietuvoje ir toli už jos ribų. Prieš maždaug penkerius metus ištekojo už amerikiečio. Gyveno Maskvoje ir kitur. Paskui atvyko į JAV. Netrukus išvyksta ilgesniam laikui į Europą. Gintarė Jautakaitė gegužės 22 d. 3 val. p.p. dainuos Jaunimo centre, Chicagoje. Koncertą rengia „Margutis“.

REIKALINGOS NUOTRAUKOS

Šiuo metu yra redaguojamas ir spaudai ruošiamas koautorinis veikalas *Išėjimo literatūros istorija, 1945-1988*. Redaktoriai yra Kazys Bradūnas ir Rimvydas Šilbajoris. Leidėjas – Lituanistikos institutas.

Leidiny bus iliustruotas taipgi minėto laikotarpio literatūrinės veiklos bei rašytojų nuotraukomis. Fotografai ir šiaip tokių nuotraukų turintieji kviečiami talkinti šiam istoriniam veikalui. Ieškomos nuotraukos iš pokario metų literatūros vakarų, rečitalių, rašytojų suvažiavimų, stovyklinių literatūrinių aprašų bei kasdieninės literatūrinės buities dar Europoje, vėliau Amerikoje, Kanadoje, Australijoje ir kitur išėjimoje. Knygon dedamos nuotraukos bus spausdinamos su jų fotografų pavardėmis.

Veikalo redaktoriai ir leidėjai čia ir prašo tokių nuotraukų turinčius džiūti vertingos talkos. Pridėjus sąskaita, už išlaidas bus atsilginta, o atsijusios nuotraukos, jas panaudojus, gražintos. Nuotraukas siųsti šiuo adresu: Kazys Bradūnas, 6515 South Rockwell Street, Chicago, IL 60629.

(Pastaba: Visos dainų citatos šiame straipsnyje yra duotos iš atminties, todėl kai kurie žodžiai gali įvairuoti.)

Antro kaimo kolektyvo nariai – šiemetinių Poezijos dienų Chicagoje programos dalyviai: priekyje – Alida Vitaite, Marytė Utz, Algirdas Titus Antanaitis, Lilija Jasaitė ir

Vida Gilvydienė, už jų – Julius Lintakas, Rimas Vėžys, Edvardas Tuskenis ir Juozas Kapačinskas. Nuotrauka Eugenijaus Butėno

Lietuvių dailės muziejaus parodos atidaryme: dr. Gediminas Balukas, Lietuvių dailės muziejaus valdybos pirmininkas, dail. Vanda Balukienė, dail. Petras Aleksa, vienas iš Lietuvių dailės muziejaus direktorių, dail. Irena Vainorienė, Lietuvių dailiojo meno instituto darbuotoja.